

NORGES HØYESTERETT

Den 11. mai 2010 avsa Høyesterett dom i

HR-2010-00813-A, (sak nr. 2009/1750), sivil sak, anke over dom,

If skadeforsikring NUF

(advokat Jarl R. Henstein – til prøve)

mot

A

(advokat Einar I. Lohne)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Matheson**: Saken gjelder krav om erstatning etter trafikkulykke der skadelidte ikke kan dokumentere å ha hatt inntekter i årene før ulykken.
- (2) A kjøpte i 1989 sammen med sin daværende samboer B, gården C ved X i Y kommune. Paret giftet seg i 2001.
- (3) A hadde omfattende og årelang erfaring som rytter og hestetrener. Han hadde tidligere drevet stutteri og treningssenter for galopp- og spranghester både i Norge og Sverige. Paret utviklet C gård som et stutteri med blant annet stall for 40 hester, 2 000 meter treningsbane, rundbane og paddocks.
- (4) Hjemmelshaver til eiendommen var B. Gårdsdriften ble av forskjellige grunner etablert som et enkeltmannsforetak med B som innehaver. Det er enighet om at A og B etter de bakenforliggende rettsforhold likevel var sameiere i både eiendommen og foretaket. Ifølge As erklæring for Høyesterett, var det han som stod for alle deler av driften av

gården. Han stod også for all kontakt med offentlige myndigheter, regnskapsfører og revisor.

- (5) Paret startet i 1997 planleggingen av et hestesportsanlegg på eiendommen – omtalt som X Hestepark. Det skulle selges omlag 40 boligtomter av ca. fem måls størrelse. Hver tomt skulle bebygges med et våningshus og en stall til hester. X Hestepark skulle tilby hesterelaterte servicefunksjoner til den enkelte husstand, slik som utkjøring av fôr og strø og bortkjøring av møkk. Målsettingen var å tiltrekke seg beboere som hadde ønske om å kunne holde hest på egen gård, men som samtidig ønsket å være tilknyttet et anlegg som var tilrettelagt for hestesport.
- (6) Ifølge As erklæring for Høyesterett ble prosjektet i 1999 tatt inn i arealplanen for Y kommune. Noe infrastrukturarbeid ble også igangsatt. Den norske Bank gav 27. juni 2000 et lån på 2 500 000 kroner til videreføring av prosjektet.
- (7) A ble 31. oktober 2000 utsatt for en trafikkulykke på E18 i Z ved at han frontkolliderte med en møtende bil som kom over i hans kjørebane. Han var da 56 år gammel.
- (8) A fikk tilsynelatende bare små skader, og var ikke til lege før noe over en uke senere. En hest som stod på As biltilhenger, ble imidlertid så skadet at den måtte avlives. Bilansvaret var forsikret i If Skadeforsikring.
- (9) A utviklet etter hvert kroniske nakke- og hodesmerter. Han ble utsatt for en ny ulykke 16. juli 2003 der begge skuldrene ble skadet etter fall fra en lastelem.
- (10) A ble med tiden arbeidsufør, og C gård ble ifølge hans erklæring for Høyesterett, senere tvangs solgt av Den norske Bank. Det er for Høyesterett ikke opplyst om X Hestepark senere er blitt helt eller delvis realisert av banken eller av nye eiere.
- (11) A søkte om uførepensjon den 3. februar 2004. I søknaden ble trafikkulykken og den senere fallskaden oppgitt som årsak til uførheten.
- (12) Han ble ved vedtak 28. juni 2004 innrømmet 100 prosent uførepensjon med utbetaling fra 1. august 2003. Vedtaket ble anket til Trygderetten med krav om etterbetaling av uførepensjon fra 31. oktober 2000, som var tidspunktet for trafikkulykken. Anken førte ikke frem. Trygderetten fant det ikke godtgjort at trafikkulykken hadde medført varig uførhet for A med minst 50 prosent. Et vesentlig moment for Trygderettens vurdering var at A faktisk var i arbeid da fallulykken i 2003 inntraff.
- (13) A tok 6. august 2007 ut stevning mot If Skadeforsikring med krav om erstatning fastsatt etter rettens skjønn for personskade etter trafikkuhellet, oppad begrenset til 9 077 346 kroner med tillegg av renter. If Skadeforsikring bestred kravet. Selskapet gjorde gjeldende at uførheten mest sannsynlig skyldtes fallulykken i 2003; en ulykke If Skadeforsikring ikke heftet for.
- (14) Asker og Bærum tingrett avsa 20. februar 2008 dom med slik domsslutning:

”1. If Skadeforsikring NUF frifinnes.

2. **A betaler til If Skadeforsikring NUF i saksomkostninger kr 87.931 – kroneråttisv tusennihundreogtrettién – innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.”**
- (15) A anket dommen til Borgarting lagmannsrett. For lagmannsretten ble det nedlagt påstand om en samlet erstatning på 13 680 969 kroner som inkluderte renter med 5 123 623 kroner. Lagmannsretten avsa 28. august 2009 dom med slik domsslutning:
- ”1. **I erstatning til A betaler If Skadeforsikring NUF 3 360 000 – tremillionertrehundreogsekstusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelse av dommen.**
2. **I sakskostnader for lagmannsretten betaler If Skadeforsikring NUF til A 366 000 – trehundreogsekstisekstusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelse av dommen.**
3. **I sakskostnader for tingretten betaler If Skadeforsikring NUF til A 153 990 – etthundreogfemtiretusennihundreognitti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelse av dommen.”**
- (16) Erstatningsbeløpet tar flere erstatningsposter opp i seg, herunder en omforent ménerstatning på 82 000 kroner samt 200 000 kroner for fremtidige merutgifter.
- (17) If Skadeforsikring anket dommen til Høyesterett for så vidt gjaldt erstatningen for inntektstapet. Mén- og merutgiftserstatningen anses oppgjort gjennom tidligere á konto utbetalinger fra selskapet.
- (18) Forsikringsselskapet gjorde i anken prinsipalt gjeldende at A ville falt helt eller delvis ut av arbeidslivet som følge av ulykken 16. juli 2003, og at det derfor forelå selvstendig virkende årsaker til et eventuelt tap. Erstatning skulle da bare utmåles for den uførhet som kunne relateres til trafikkulykken. Det ble subsidiært anket over bevisvurderingen og rettsanvendelsen under erstatningsutmålingen.
- (19) Høyesteretts ankeutvalg besluttet bare á tillate anken fremmet for så vidt gjaldt erstatningsutmålingen.
- (20) Det er for Høyesterett fremlagt enkelte nye dokumenter i saken, herunder en skriftlig erklæring fra A samt en revisorrapport fra D Revisjon AS. Saken står for øvrig i det vesentlige i samme stilling som for lagmannsretten.
- (21) Ankende part, *If Skadeforsikring NUF*, har i det vesentlige anført:
- (22) A har – til tross for at han har vært en erfaren rytter og hestetrener – med unntak av enkelte år i siste halvdel av 1980-årene, knapt hatt pensjonsgivende inntekt noen gang. Dette gjelder følgelig også i de årene han og ektefellen eide, utviklet og drev C gård og stutteri. Årsaken til at A ikke har tatt ut lønn, er virksomhetens for det meste negative økonomiske resultater i alle år.
- (23) Regnskapskyndig gjennomgang av gårdens inntektsgrunnlag og kostnadsstruktur konkluderer entydig med at det med den valgte driftsform ikke var mulig á skape et overskudd på driften som kunne vært bærekraftig på lengre sikt. Det var derfor så lenge ekteparet eide gården, ikke utsikt til at A ville hatt personlig inntekt fra driften i årene frem til han nådde pensjonsalderen.

- (24) Dertil kommer at de premiesummer, bonuser, salgssummer og lignende som tilfalt stutriet som frukter av trener- og oppdrettsvirksomheten i foretakets regi, i hovedsak må tilbakeføres til ektefellen B. Hun er den person disse inntektene er blitt allokert til i de registre som utarbeides innenfor hestesporten. Tidvis har slike inntekter også vært allokert til ekteparets barn som eiere av belønte hester fra stutriet. Det fremgår ikke av de nevnte registrene at inntekter som har tilfalt C stutteri i ekteparets eiertid, har vært generert av A som oppdretter, trener eller hesteeier.
- (25) Det er uforståelig at lagmannsretten med disse utgangspunktene har funnet det sannsynliggjort at gårdsdriften ved en annen bruk av inntektene kunne vært drevet med overskudd slik at eierne kunne tatt ut lønn, og slik at As bruttoinntekt de første tre årene etter ulykken ville ha vært i størrelsesorden 450 000 kroner pr. år. Lagmannsretten har ikke forklart hvordan et slikt beløp fremkommer. Lagmannsretten har heller ikke begrunnet hvorledes den har fastsatt inntektstapet for de øvrige årene som inngår i erstatningsutmålingen.
- (26) Det er ikke ført bevis for at A frem til pensjonsalder vil lide et økonomisk tap som er større enn de ytelser han faktisk mottar etter ulykken, med tillegg av den resterstatning han har fått gjennom å konto utbetalingene fra forsikringsselskapet etter at mén- og merutgiftserstatningen er dekket.
- (27) If Skadeforsikring NUF har nedlagt slik påstand:
- ”1. If Skadeforsikring NUF frifinnes.
2. If Skadeforsikring NUF tilkjennes saksomkostninger for tingrett og lagmannsrett.”
- (28) Ankemotparten, A, har i det vesentlige anført:
- (29) A har lidt et økonomisk tap som følge av ulykken selv om hans ligningsopplysninger samt gårdsregnskapet viser at han ikke har hatt lønnsinntekt i de senere år.
- (30) Det økonomiske tapet fremgår ved å sammenligne hans samlede økonomiske situasjon før skaden med situasjonen etter skaden. Mens han i årene før skaden kan vise til en virksomhet som hadde en økonomisk utvikling i positiv retning, er han i årene etter skaden blitt en ruinert person.
- (31) Oppdrett av hest er et langsiktig prosjekt der det først kan høstes mange år etter at investeringene er foretatt. A tok ikke ut lønn av gårdsdriften ettersom stutriet var under oppbygging. Oppgaven over inntekter oppnådd gjennom premie- og salgssummer på hester A hadde trent, viser imidlertid en god utvikling med økende inntekter til og med ulykkesåret. I årene etter ses at inntektene enten er falt bort eller er dramatisk redusert. Dette skyldes arbeidsudyktighet som følge av trafikkulykken.
- (32) Beregningen av inntektstapet må i mangel av positive lignings- og regnskapstall nødvendigvis bli skjønnspreget. Det må imidlertid ved erstatningsberegningen kunne legges til grunn at hans årlige brutto inntektstap frem til oppnådd pensjonsalder, ville ha vært 450 000 kroner pr. år.

- (33) Dersom virksomheten ved stutieriet i tiden frem til pensjonsalder måtte avvikles på grunn av svak økonomi, gjøres subsidiært gjeldende at A ville ha tatt annet lønnet arbeid. Hans langvarige erfaring, kompetanse og mangeårige suksess på galoppbanen ville gitt grunnlag for et ansettelsesforhold og en lønnsinntekt innenfor bransjen. As betydelige innsats i forbindelse med å utvikle X Hestepark viser hans arbeidsevne og -vilje i så måte.
- (34) A har nedlagt slik påstand:
- ”1. **If Skadeforsikring NUF dømmes til å betale erstatning til A fastsatt etter Høyesteretts skjønn.**
 2. **Lagmannsrettens dom, domsslutningen punktene 2 og 3, stadfestes.**
 3. **If Skadeforsikring NUF dømmes til å betale sakens omkostninger for Høyesterett.”**
- (35) *Mitt syn på saken*
- (36) Jeg er kommet til at anken må føre frem.
- (37) Et utgangspunkt for en eventuell erstatningsutmåling i saken her er at A har mottatt á konto utbetalinger fra If Skadeforsikring på til sammen 490 000 kroner. Etter at den tilkjente ménerstatningen og erstatningen for fremtidige utgifter er dekket, står utbetalingen til rest med om lag 212 000 kroner i forsikringsselskapets favør.
- (38) Et utgangspunkt for en utmåling er videre at A har en omforent restarbeidsevne på 50 000 kroner pr. år. Han mottar i tillegg uførepensjon med om lag 100 000 kroner pr. år. Beløpet skal i henhold til skadeserstatningsloven § 3-1 tredje ledd komme i fradrag ved utmålingen.
- (39) Beregninger fremlagt av If Skadeforsikring viser at det først oppstår et økonomisk tap på As hånd dersom han i årene frem til pensjonsalder hadde oppnådd en årlig brutto lønnsinntekt på mer enn 174 000 kroner. Ved bortfall av en årsinntekt på 174 000 kroner vil verdien av de ytelser han i dag mottar, hans restarbeidsevne og restbeløpet fra á konto utbetalingene fra forsikringsselskapet, til sammen altså dekke tapet. Spørsmålet i saken er etter dette om A kan sannsynliggjøre – med de krav som stilles til bevis – at han uten skaden ville ha oppnådd en årlig brutto lønnsinntekt som er høyere enn 174 000 kroner frem til sin pensjonsalder.
- (40) Det er etter min oppfatning klart at A ikke har sannsynliggjort at han i årene frem til pensjonsalder ville kunne hatt inntekter av en slik størrelse.
- (41) Jeg finner det innledningsvis hensiktsmessig å gi en kort redegjørelse for enkelte erstatningsrettslige grunnsetninger som står særlig sentralt i saken.
- (42) Etter skadeserstatningsloven § 3-1 skal erstatning for skade på person dekke lidt skade, tap i fremtidig erverv og utgifter som personskaden antas å påføre skadelidte i fremtiden. I bestemmelsens annet ledd heter det:

”Erstatning for tap i inntekt og framtidig erverv fastsettes særskilt og under hensyn til skadelidtes muligheter for å skaffe seg inntekt ved arbeid som med rimelighet kan

ventes av ham på bakgrunn av hans evner, utdanning, praksis, alder og muligheter for omskolering. Med inntekt likestilles verdien av arbeid i heimen.”

- (43) Tapet fastsettes etter det såkalte differanseprinsippet, jf. blant annet Rt. 2005 side 65 (KILE-dommen), der det i avsnitt 45 heter:

”Det er ikke påvist rettspraksis som fraviker det erstatningsrettslige utgangspunkt at spørsmålet om det foreligger økonomisk tap skal vurderes ut fra en differansebetraktning slik lagmannsretten har gjort. Jeg kan heller ikke se at uttalelser i teorien som det er vist til i saken, gir grunnlag for å fravike dette prinsipp.”

- (44) Differanseprinsippet som det her er vist til, er vel kjent i erstatningsretten, se blant annet Peter Lødrup, Lærebok i erstatningsrett (6. utgave) side 447, der det heter:

”Det beløpet som skadelidte har krav på, blir derfor differansen mellom hans økonomiske stilling før og etter skaden.”

- (45) Det er skadelidte som har bevisbyrden for sitt økonomiske tap. Dersom tapet som kreves kompensert, er større enn det tapet som følger av nivået på tidligere inntekter, skjerpes beviskravet, jf. Rt. 2003 side 338 (dykkerdommen). Der heter det i avsnitt 67:

”For perioden 1999 til og med 2007 anføres det at han ville ha oppnådd en årsinntekt på henimot 1,3 millioner kroner, eller en økning på ca. 150 %. A har tvilsrisikoen for tapets størrelse, og når det anføres at det ville ha skjedd en så betydelig økning som i dette tilfellet, skjerpes kravet til hvilke bevis som må fremlegges for at det påståtte tapet skal være sannsynliggjort.”

- (46) Det må i utgangspunktet være de opplysninger som fremgår av skadelidtes lignings- og regnskapstall, som skal legges til grunn når vedkommendes økonomiske situasjon før skaden skal fastlegges. Det er likevel ikke utenkelig at en skadelidt kan ha hatt inntekter ut over det som er blitt registrert opp gjennom årene. Det er imidlertid ikke hevdet i saken her. Jeg behøver derfor ikke gå nærmere inn på de spørsmål som ville ha oppstått omkring erstatningsvernet i en slik situasjon. Jeg kommer senere noe tilbake til hvilken betydning det kunne ha at inntektene ved hestedriften som inngår i gårdsregnskapet, eventuelt må anses generert av A, og ikke av hans ektefelle.

- (47) Jeg tar i det følgende for meg As inntektsforhold i årene før ulykken, og da med utgangspunkt i de lignings- og regnskapstall som er dokumentert i saken.

- (48) Som allerede nevnt, traff Fylkestyngdekantoret i Z 28. juni 2004 vedtak om å gi A 100 prosent uførepensjon. Det påfølgende ”pensjonsbrevet” av 6. juli 2004 inneholder en oversikt over As pensjonsgivende inntekter i perioden 1967–2002. Oversikten viser at han i perioden fra og med 1973 til og med 2002 kun hadde pensjonsgivende inntekt i årene 1985–1988. Jeg finner ikke grunn til å gå inn på noen detaljer omkring inntektsforholdene i disse årene ut over å peke på at inntekten for to av årene gjaldt helt ubetydelige beløp.

- (49) Av de ligningstall jeg nettopp har referert, følger altså at A ikke har hatt pensjonsgivende inntekt i noen av de årene ekteparet eide og drev stutriet ved C gård.

- (50) Det er i mangel av slike inntekter nødvendig å klarlegge om virksomheten ved stutriet likevel representerte et fremtidig økonomisk aktivum for A som ikke lot seg realisere på grunn av skaden. Jeg bemerker her at A ikke har fremsatt krav med utgangspunkt i mulig

realisasjon eller avkastning av en fullført X Hestepark. Vurderingen av den fremtidige inntektssituasjonen knytter seg derfor utelukkende til de økonomiske utsikter for kjernevirksomheten ved stuttoriet.

- (51) A har i den forbindelse fremlagt en revisorrapport fra E Revisjon, datert 10. oktober 2005. Rapporten bygger på regnskapstall for perioden 1998 til 2004. Den inneholder blant annet en oppstilling som skal vise at stuttoriet i årene 1998, 1999 og 2000 hadde et økende positivt netto resultat. Resultatet falt i henhold til oppstillingen dramatisk i de påfølgende år; i 2002 var det sågar negativt.
- (52) E&F Regnskapsforum AS har på oppdrag fra If Skadeforsikring i brev datert 17. juni 2009 foretatt en vurdering av rapporten. I brevet heter det at E Revisjons oppstilling over nettoresultatet ved hestedriften er "fullstendig mangelfullt" ettersom vesentlige regnskapsførte kostnader ikke er tatt med i oppstillingen. Dette er ikke bestridt. A har imidlertid anført at det sentrale ved E Revisjons oppstilling er påvisningen av den positive inntektsutviklingen som fant sted i årene til og med skadeåret, og den markante nedadgående trend i årene etter trafikulykken.
- (53) If Skadeforsikring har i forbindelse med ankesaken for Høyesterett henvendt seg til D Revisjon AS. Revisjonsfirmaet har i brev av 18. mars 2010 foretatt en gjennomgang av C gårds regnskaper for årene 1997 – 2004 – altså en gjennomgang av samme type som den kritiserte gjennomgangen til E Revisjon. I brevet heter det:
- "Inntektssiden varierer fra kr. 750.185,- i 1997 til kr. 1.834.334,- i 2001 som det høyeste. Kostnadssiden varierer slik at driftsresultatet gir overskudd kun for 1999 med kr. 98.442,-. Alle øvrige år er det underskudd fra kr. 15.299,- i 2001 til kr. 1.240.050,- i 2003. Med bakgrunn i det mottatte materialet synes driftsformen på C Gård etter vår oppfatning ikke å kunne skape overskudd selv med vesentlig økning i aktivitetsnivået."**
- (54) Videre heter det:
- "Slik vi ser det kan det med bakgrunn i den mottatte regnskapsinformasjon ikke synes å være mulighet med den valgte driftsform å skape et overskudd på driften som vil kunne være bærekraftig på lengre sikt. Det er ikke noe i regnskapet som tyder på at en annen anvendelse av inntektene kunne gitt overskudd på driften. Tvert imot synes det som om kostnadsnivået for å oppnå inntektene knyttet til hesteholdet er så høyt at det ikke synes mulig i dette tilfelle å gå med overskudd av betydning."**
- (55) Det er i brevet redegjort for at det eneste året med overskudd, som var i 1999, var et år hvor antall hester var det nest laveste av alle de år som er tatt med i gjennomgangen. Ifølge rapporten tyder dette på at en økning i antall hester ikke medfører at gården kunne gitt overskudd på driften.
- (56) Det er i brevet også pekt på at beløpene som er kostnadsført som vedlikehold det enkelte år, ikke synes å være store, driftsformen tatt i betraktning. Det er bemerket at vedlikeholdskostnadene heller synes å være svært lave enkelte år.
- (57) Videre viser gjennomgangen til D at sum gjeld varierer fra ca. 6 300 000 kroner i 1997, til ca. 9 300 000 kroner i 2002. Resultattallene som jeg allerede har referert, gjelder kun resultat av drift og viser ikke resultat etter at regnskapet er belastet med de finanskostnader som følger av dette relativt betydelige låneopptaket.

- (58) A har innvendt at konklusjonene i Ds rapport må anvendes med stor forsiktighet. Han hevder at man i rapporten helt har oversett nødvendigheten av å ha et langsiktig perspektiv på utsiktene til økonomisk avkastning ved hesteoppdrett. Det er her vist til at det normalt tar seks år fra første bedekning til man kan se økonomiske resultater av en satsing på spranghester. Videre hevder han at man i rapporten overser betydningen av den positive inntektsutviklingen i årene frem til og med 2000 da ulykken inntraff. A har imidlertid ikke bestridt at det tallmaterialet som D bygger på, er korrekt.
- (59) Det vil etter differanseprinsippet bare være de inntekter som overgår utgiftene til inntektens ervervelse som er erstatningsmessige. Etter min oppfatning er de historiske tallenes tale helt entydig på dette punkt: Virksomheten ved C gård har – for alle praktiske formål – ikke generert overskudd som har gitt A mulighet til å ta ut lønn forut for skaden. Et erstatningskrav krever derfor at han kan sannsynliggjøre at de økonomiske resultatene ville blitt ganske annerledes i fremtiden.
- (60) A kan etter mitt syn ikke høres med de innvendinger han har fremsatt til konklusjonene i Ds rapport med hensyn til den videre inntektsutviklingen. Jeg viser her til at selv om *inntektene* ved virksomheten i årene frem til og med ulykkesåret var i positiv utvikling, var *kostnadene* ved virksomheten gjennomgående langt større enn inntektene. De høye kostnadene skapte derfor et negativt driftsresultat som var til hinder for at eierne kunne lønnes over driften. Vedlikeholdsutgiftene var lave, og resultatet av driften så derfor ikke ut til å kunne endre seg gjennom en annen anvendelse av inntektene, slik lagmannsretten uten nærmere begrunnelse har lagt til grunn. Det var i 2000 dessuten gått 11 år siden stuttoriet ble etablert. Til tross for dette stod man ennå uten utsikt til å kunne høste noen frukter av investeringene.
- (61) Jeg vil her peke på at det med grunnlag i tallenes tale gjelder et skjerpet beviskrav for å kunne anse det som tilstrekkelig sannsynliggjort at As inntektssituasjon ville utviklet seg positivt etter 2000, jf. Rt. 2003 side 338 avsnitt 67 som jeg allerede har redegjort for.
- (62) Det finnes etter mitt syn etter dette ikke holdepunkter i saken for at de svake økonomiske resultatene ved driften av C gård ville ha endret seg utover på 2000-tallet. Jeg kan derfor ikke se at det, selv med de alminnelige krav til sannsynlighetsovervekt, er sannsynliggjort at A i årene frem til pensjonsalder ville ha generert personlig inntekt fra gårdsdriften. Jeg finner det i et hvert fall klart at slike inntekter ikke ville ha oversteget verdien av de ytelser han faktisk mottar, med tillegg av den resterende del av å kontobeløpet forsikringsselskapet har utbetalt og det han med sin restarbeidsevne kan tenkes å tjene. Som nevnt viser beregninger at brutto årsinntekt må overstige 174 000 kroner før det av differanseprinsippet fremgår at noe inntektstap ville ha oppstått på As hånd.
- (63) Etter min oppfatning endres dette bildet ikke av den arbeidsevne og arbeidsvilje som A har søkt å dokumentere ved å vise til sitt betydelige arbeid med å utvikle X Hestepark. Jeg finner ikke grunn til å gå nærmere inn på dette.
- (64) Med det resultat jeg her har kommet til, er det ikke nødvendig å foreta noen særskilt vurdering av betydningen av at inntektene i gårdsregnskapet som skriver seg fra stuttoriet, i henhold til de inntektsoversikter som utarbeides innenfor hestesporten, først og fremst er blitt allokert til As ektefelle, B, tidvis også til ekteparets felles barn som eiere av belønte hester. Dersom det registrerte legges til grunn, kan altså disse inntektene ikke anses som generert ved As arbeidsinnsats og derfor heller ikke begrunne at han har en inntektsevne

ut over det som kan utledes av de fremlagte lignings- og regnskapsopplysningene. Så lenge slike inntekter går inn i gårdsregnskapet for ekteparets felles virksomhet, og dette i all hovedsak viser negative tall, vil det ikke i noe fall være nødvendig å gå dypere inn i dette, dog med reservasjon for de eierinntekter som har vært allokert til ekteparets barn, som jo ikke er deltakere i foretaket, og som derfor burde vært holdt utenfor gårdsregnskapet.

- (65) Spørsmålet om en eventuell reallokering av Bs oppdretts- og trenerinntekter vil etter min oppfatning bare oppstå for det tilfellet at inntektene ikke hadde gått inn i gårdsregnskapet. I så fall kunne det vært aktuelt å vurdere hvorvidt inntektene helt eller delvis skulle vært allokert til A som den som hadde generert dem, for på den måte å kunne bedømme hans individuelle inntektsevne løsrevet fra driften av gården. Det er imidlertid ikke situasjonen i saken.
- (66) Jeg går så over til å se på erstatningssituasjonen under As subsidiære anførsel om at stuttoriet ved C gård ved et vedvarende negativt økonomisk resultat, ”ville vært lagt ned av seg selv”, og at han da ville tatt lønnet arbeid.
- (67) A har i vedlegg til stevningen til tingretten angitt at han har drevet med hest hele sitt liv, at han ikke har annen utdanning, og at det ikke kan forventes at han vil kunne ta seg annet inntektsbringende arbeid. Det er for Høyesterett angitt at A ved en avvikling av stuttoriet ville skaffet seg arbeid med utgangspunkt i sin særlige kompetanse og erfaring innenfor hestesporten, og da først og fremst som hestetrener ansatt ved et annet stuttorie. Det er imidlertid ikke gitt noen opplysninger om dette stillingsmarkedet, om avlønningsmåte eller om lønnsnivået for hestetrenere eller oppdrettere. Det er heller ikke gitt noen opplysninger om As mulighet for ansettelse i et slikt marked ut fra hans alder og bakgrunn. Mulighetene for alternative ansettelsesforhold er heller ikke blitt belyst.
- (68) Ettersom begge revisorrapportene opererer med driftsresultater til og med 2004, legger jeg til grunn at gården tidligst ble tvangssolgt i 2005. Dersom det forutsettes at A i en situasjon uten skaden tidligst ville ha meldt seg på arbeidsmarkedet i 2005, ville han på det tidspunkt ha vært over 60 år. Ut fra utdanning, praksis og alder bedømmer jeg As muligheter på det alminnelig arbeidsmarked som høyst begrenset. Noe annet er heller ikke forsøkt sannsynliggjort.
- (69) Jeg kan med dette utgangspunktet ikke se at det foreligger alminnelig sannsynlighetsovervekt for at A som følge av skaden ville ha lidt et erstatningsmessig tap i den situasjonen som her diskuteres. Om terskelen for brutto lønnsinntekt før noe tap vil oppstå i forhold til de ytelser han i dag mottar, viser jeg til hva jeg tidligere har uttalt om dette.
- (70) Ankende part har for det vesentlige vunnet frem i forhold til det krav som ankemotparten fremmet i stevningen for tingretten. Ankende part har ikke krevd tilkjent sakskostnader for Høyesterett, men skal etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd ha erstattet sine omkostninger for de lavere instanser. Jeg er imidlertid kommet til at ankemotparten helt bør fritas for slikt erstatningsansvar etter lovens § 20-2 tredje ledd bokstav c idet sakens velferdsmessige betydning for A og styrkeforholdet mellom partene tilsier dette.
- (71) Advokat Einar Lohne har for behandlingen for Høyesterett beregnet seg et salær eksklusive merverdiavgift på 207 570 kroner med tillegg av utleggsdekning inklusive

merverdiavgift på kroner 70 280. Begge beløp er så vidt høye i forhold til det arbeid som synes nødvendig i saken, at jeg finner det riktig å gjøre A oppmerksom på hans adgang til å be om at advokat Lohnes godtgjørelse fastsettes av Høyesterett, jf. tvisteloven § 3-8. Dette gjelder både salær og utgifter. Fristen for å fremsette slikt krav er én måned etter forkynnelse av denne dom, jf. tvisteloven § 3-8 annet ledd.

(72) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. If Skadeforsikring NUF frifinnes.
2. Sakskostnader for tingrett og lagmannsrett tilkjennes ikke.

(73) Dommer **Indreberg:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(74) Dommer **Bruzelius:** Likeså.

(75) Dommer **Tønder:** Likeså.

(76) Dommer **Coward:** Likeså.

(77) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. If Skadeforsikring NUF frifinnes.
2. Sakskostnader for tingrett og lagmannsrett tilkjennes ikke.

Riktig utskrift bekreftes: